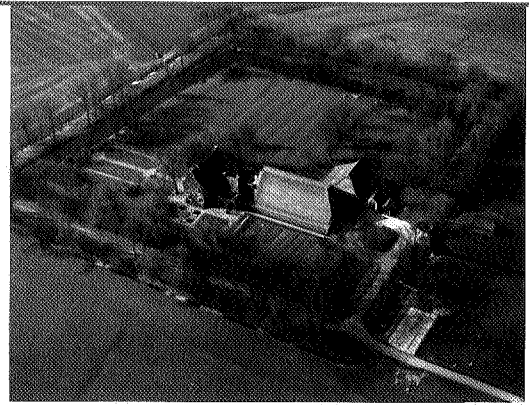

Hemmo Philbert

Piloersema, een cultuurhistorische parel in een nieuw jasje

P Via het zogenoemde *Leader*-programma worden met behulp van Europese gelden diverse cultuurtoeristische projecten gerealiseerd. De provincies Groningen en Friesland zijn verantwoordelijk voor dit programma, dat gezamenlijk gefinancierd wordt door gemeenten, het ministerie van Economische Zaken (ISP) en particuliere investeerders. Het *Leader*-programma richt zich op verbetering van de leefbaarheid en de regionale economie in het gebied Lauwersland, een regio bestaand uit vier Friese en drie Groninger gemeenten. Voor het Groningse deel (Zuidhorn, Winsum en De Marne) is in opdracht van de provincie het projectbureau 'Cultuurtoerisme-CHE/CT Groningen' werkzaam om verschillende cultuurtoeristische projecten tot realisatie te brengen. De Borg Piloersema in Den Ham, ook wel Hamsterborg genoemd, is hiervan een goed voorbeeld. Drs J.H. Philbert is projectleider van dit *Leader*-programma en werkt in opdracht voor de provincie Groningen.

De borg Piloersema met de bijbehorende landerijen maakt deel uit van het voor de provincie Groningen zo belangrijke cultuurhistorisch erfgoed. De meeste borgen zijn in de vorige eeuw verdwenen. Piloersema geeft ons met de andere nog aanwezige borgen een beeld van de woon- en leefcultuur van de Ommelander jonkers.

Piloersema is gelegen in het Westerkwartier in de regio van het Reitdiep en is de enig overgebleven borg-boerderij. Tot september 1991 werd de borg nog particulier bewoond; toen overleed de laatste bewoner, mw. mr. C.J.H.G. Wierenga-van der Valk. Het testamentair in het leven geroepen bestuur van de Wierenga-van Hamsterborgstichting draagt nu de verantwoordelijkheid voor behoud, beheer en gebruik van de borg.

HUIS TOE PILOERSEMA

Het oude huis heeft door de eeuwen heen altijd zijn voorname karakter behouden. Royaal gesitueerd achter brede grachten, rijst de borg op uit het vlakke land achter Den Ham. Het gebouw is vanaf de weg goed te zien.

Eerst was de borg in handen van de jonkersfamilie De Mepsche, later kwam het huis in bezit van de families Bos en Wierenga. Bos bouwde er rond 1700 een grote schuur achter en sindsdien is 'Piloersema' een boerderij. Wie de Hamsterborg bezoekt, ondergaat zonder twijfel de sfeer die rond het oude huis hangt. In vroeger eeuwen, toen de jonkers er nog woonden, zat de borg groter zijn geweest. Er zullen bijgebouwen hebben gestaan. De plattegrond van het huis is bescheiden van afmeting: dertien bij zeven meter. De indeling bestaat uit een brede gang, een grote kamer, die

van links naar rechts: vooraanzicht van de borg Ploersema foto Omke Oudemans, Hamsterborg in de jaren zeventig foto Aerocamera, Zijaanzicht foto Omke Oudemans

noch altijd 'de Zaal' wordt genoemd en een eetkamer. De eerste verdieping bestaat uit meerdere vertrekken en nog een verdieping hoger bevindt zich een grote zolder met oude gebinten die nauwelijks te lijden hebben gehad onder de tand des tijds. Borg en boerderij zijn aan elkaar gebouwd door een tussenstuk. Het erf is groot en ruim en de tuin is aangelegd in klassieke stijl.

De oorsprong van de naam 'Huis toe Ploersema' ligt in een grijs verleden waarover de bronnen niet helder zijn. De ietwat merkwaardige naam is waarschijnlijk afgeleid van een persoonsnaam. In 1448 is er sprake van een zekere Lubbe Pylosom en zeven jaar later duikt de naam van ene Datho Pijloetsem op. Van de laatste staat vast dat hij in de omgeving van Den Ham gewoond heeft.

BIJZONDERE TOEKOMST

De Wierenga-Van Hamsterborgstichting zag zich in 1992 voor de niet te onderschatten opgave om plannen te maken om deze borg te behouden, te beheren en een nieuwe toeristische functie te geven. Na overleg met de provincie en de gemeente Zuidhorn heeft de stichting een plan voor de toekomst ontwikkeld. Ook de Groninger Borgenstichting (cruciale rol), de ondernemster mevrouw Wynetta Themmen en het projectbureau Cultuurtoerisme CHE/CT Groningen werkten hieraan mee. De provincie heeft de borg als voorbeeldproject voor cultuurtoerisme aangemerkt. Een belangrijke stimulans voor de planontwikkeling en de financiering was tevens het LEADER-programma, het Europese steunprogramma dat beoogt cultuurtoeristische projecten te ondersteunen die een bijdrage leveren aan het imago van de streek en de regionale economie. Voor Lauwersland is in de periode 1995-2000 zo'n veertig miljoen gulden beschikbaar. Via dit programma is met behulp van andere subsidies de financiering van f1.865.000 rond gekomen. Bijdragen werden onder andere verkregen van staatssecretaris Nuis, de Rabobank, de gemeente Zuidhorn, de Wierenga-Van Hamsterborgstichting en de provincie.

De exploitatie van de borg is gericht op de versterking van de cultuurtoeristische infrastructuur in het bijzondere Reitdiepgebied. Wynetta Themmen zal de Borg Ploersema exploiteren als ondernemster. Zowel

het behoud van het monument als het toeristisch gebruik zijn op een vernuftige wijze gecombineerd.

Het plan voorziet in een gedeeltelijke openstelling van de borg voor het publiek. Het borggedeelte blijft in oude luister bestaan en zal selectief gebruikt kunnen worden voor kleine bijeenkomsten. In het schuurgedeelte worden faciliteiten gerealiseerd voor vergaderingen, congressen en recepties, en excursies. Bijzonder zijn de verblijfsmogelijkheden in een aansprekende ambiance. Door drie appartementen in de schuur en de logeerkamers ontstaan karakteristieke gastenverblijven. Een expositieruimte zal worden gebruikt in samenwerking met de Historische Kringen in het Westerkwartier, waarbij de unieke plek van de borg en de ontstaansgeschiedenis van het omliggende gebied gepresenteerd kan worden.

BOEREN OP PILOERSEMA

De borg kent een actieve vriendenkring. Zij gaan 'boeren' in de zijschuur, met het accent op oude landbouwhuisdierrassen. De oude originele paardenstal zal worden hersteld. De gasten kunnen hun paard(en) en eventueel koetsen onderbrengen op de borg, waarbij zowel ruiter als paard kunnen overnachten. Vanuit de borg kunnen tochten worden gemaakt in het Reitdiepgebied. Bovendien wordt het borgterrein verder aangepakt en is inmiddels een parkeervoorziening aangelegd.

Op donderdag 23 april 1998 vond de officiële startbijeenkomst plaats voor de restauratie en verbouw van het complex. Behalve de aannemer zijn in deze fase van de bouw ook de 'vrienden van de borg' zeer actief met tal van ondersteunende werkzaamheden. Naar verwachting wordt de borg in december 1998 'opgeleverd'. Dan begint de nieuwe toekomst van Ploersema. Als een cultuurtoeristische parel zal hij glimmen in de regio en een bijdrage leveren aan het zichtbare behoud en het profiel van het cultuurhistorische erfgoed van het Reitdiepdallandschap. Toeristisch zal de borg een mooie toekomst krijgen, vooral als hij via routes en arrangementen gekoppeld wordt aan de vele andere, zich onderscheidende, cultuurtoeristische voorzieningen van het gebied: het Kostuummuseum De Gouden Leeuw, Museum Bernardushof, het bezoekerscentrum Niehove en de diverse wierdendorpen.

Met dank aan: Wynetta Themmen en J. Wijnsema, directeur van de Groninger Borgenstichting.